

שאלות כללים

סוג זה של שאלות נועד לבחון את יכולתו של הנבחן להסיק מסקנות מתוך שילוב של נתונים וכללים מסוימים בגוף השאלה, או לבדוק נתונים אל מול מערכת של כללים ונתונים.

אנו נתקלים במערכות רבות של כללים בחיי היום-יום, למשל: כללים שלפיהם מתנהלת קבלה לאוניברסיטה (תנאי קבלה), כללים שלפיהם מתנהל משחק מסויים או כללים שקובעים את ההנחות שמקנים מבצעים שונים בסופר.

לכן, הכישורים הנדרשים כדי לענות על שאלות מסוג זה בעצם כבר נמצאים אצלנו וקיימים מכורח המציאות היומיומית לה אנו חשופים. יחד עם זאת, עלינו לקרוא בתשומת לב את הכללים המופיעים בשאלה, את הנתונים ואת ההוראות לפתרון השאלה שהרי בסופו של דבר כל סוג שאלות נועד למיין נבחנים על פי דרכי חשיבה שונות.

שאלה לדוגמה:

עמית מחפש עובדים חדשים לחברה שלו, אשר עונים על שתי הדרישות הבאות:

- א. גיל המועמד לא יעלה על 50, אלא אם יש לו מעל 25 שנות ניסיון.
- ב. למועמד יהיו לפחות 15 שנות השכלה, אלא אם קיבל ציון של 85 ומעלה במבחן המקצועי.

מי מבין המועמדים הבאים עונה על הדרישות של עמית?

- (1) ברוך, בן 55, בעל 25 שנות השכלה ו-20 שנות ניסיון, קיבל 95 במבחן המקצועי
- (2) חיים, בן 60, בעל 14 שנות השכלה ו-35 שנות ניסיון, קיבל 70 במבחן המקצועי
- (3) יונתן, בן 45, בעל 12 שנות השכלה ו-30 שנות ניסיון, קיבל 80 במבחן המקצועי
- (4) רחמים, בן 48, בעל 10 שנות השכלה ו-10 שנות ניסיון, קיבל 90 במבחן המקצועי

פתרון:

לפי הכללים, על המועמד להיות בן לא יותר מ-50 או בעל 25 שנות ניסיון לפחות, **וכן** בעל 15 שנות השכלה לפחות או בעל ציון 85 לפחות.

תשובה (1): גילו של ברוך גדול מ-50 ובנוסף אין לו יותר מ-25 שנות ניסיון. התשובה נפסלת.

תשובה (2): לחיים יש פחות מ-15 שנות השכלה ובנוסף הוא קיבל פחות מ-85 במבחן המקצועי. התשובה נפסלת.

תשובה (3): ליונתן יש פחות מ-15 שנות השכלה ובנוסף הוא קיבל פחות מ-85 במבחן המקצועי. התשובה נפסלת.

תשובה (4): גילו של רחמים נמוך מ-50 (עונה על התנאי הראשון), וכן הוא קיבל יותר מ-85 במבחן המקצועי (עונה על התנאי השני). זו התשובה הנכונה.

התשובה הנכונה היא (4).

טענות "או"/"וגם"

כל טענה כללית מורכבת מתנאי ומתוצאה. לעיתים התנאי יכול להיות מורכב ממספר תתי-תנאים, והתוצאה יכולה להיות מורכבת מתתי-תוצאות. חיבור בין תתי-תנאים ו/או תתי-תוצאות נעשה בעזרת המילים "וגם" ו-"או".

כאשר מופיעה מילה "וגם" בחלק של התנאי, כל מה שמופיע משני צידיה צריך להתממש כדי שתתקיים התוצאה. זאת מאחר שמשני צידי ה"וגם" מופיעים תנאים. לדוגמה: אם תזרח השמש וגם ירד גשם, אז תופיע קשת. התנאי פה מורכב גם מזריחת השמש, וגם מירידת גשם. שניהם צריכים להתקיים יחדיו בכדי להביא להופעת הקשת.

כאשר מופיעה מילה "וגם" בחלק של התוצאה, כל מה שמופיע משני צידיה יתקיים אם התנאי יתממש. לדוגמה: כל החצילים הם גם סגולים וגם עגולים. המשמעות היא שמה שמקיים את התנאי "להיות חציל" מקיים בהכרח את שתי התוצאות במקביל - הוא גם סגול וגם עגול.

כאשר מופיעה המילה "או" בחלק של התנאי, הכוונה היא שמספיק שרק אחד מהתנאים המופיעים משני צידיה יתממש על מנת שהתוצאה תתקיים. לדוגמה: אם תחליק על בננה או תספר בדיחה כולם יצחקו. כלומר, על מנת שכולם יצחקו, מספיק שתספר בדיחה או לחילופין, אתה יכול להחליק על בננה, וזה גם יהיה מספיק. אין צורך שתעשה את שניהם, אם יתקיים אחד מהם, כולם יצחקו (במקרה הנ"ל אין מניעה ששני התנאים יתקיימו זה לצד זה).

אם המילה "או" מופיעה בחלק של התוצאה, הכוונה היא שלפחות אחת מהתוצאות המופיעות משתי צידיה תתקיים אם התנאי יתממש (לעיתים תופיעה הגבלה על קיום שתי התוצאות במקביל, ולעיתים הדבר יהיה אפשרי). לדוגמה: כל התולעים הן ירוקות או שעירות. כלומר, אם נפגוש תולעת, לא נוכל לדעת בוודאות שהיא ירוקה, ולא נוכל לדעת בוודאות שהיא שעירה, אך כן נוכל לדעת בוודאות שהיא מקיימת לפחות אחד מהשניים.

דגש: כאשר מופיעה המילה "או", המשמעות היא שלפחות אחד מהדברים צריך להתממש, ולא שבדיוק אחד הדברים צריך להתממש (כל עוד לא צוינה הגבלה כאמור על קיומם במקביל). למשל, בדוגמה הקודמת, יכולה להתקיים תולעת שהיא רק שעירה, יכולה להתקיים תולעת שהיא רק ירוקה, וכמו כן יכולה להתקיים תולעת שהיא גם ירוקה וגם שעירה. לעיתים ייאמר לנו במפורש שבדיוק אחד מהדברים יתקיים, לדוגמה: כל התולעים הן או ירוקות או שעירות, אך אין תולעת שהיא גם ירוקה וגם שעירה.

שאלה לדוגמה:

מלכה תולה כביסה בכל פעם שגם שושי וגם רוחמה אינן תולות כביסה, והיא אינה תולה כביסה אם שושי או רוחמה תולות כביסה. איזה מהמצבים הבאים **אינו** אפשרי?

- (1) רק רוחמה תולה כביסה
- (2) רק מלכה תולה כביסה
- (3) רק שושי אינה תולה כביסה
- (4) רק מלכה אינה תולה כביסה

פתרון:

נעבור על האפשרויות לפי הסדר ונבדוק אם הן יכולות להתקיים לפי הכללים שבשאלה.

תשובה (1): אם רוחמה תולה כביסה, מלכה בהכרח לא תולה כביסה, וייתכן שגם שושי לא תולה כביסה באותו זמן. המצב אפשרי. התשובה נפסלת.

תשובה (2): אם שושי ורוחמה לא תולות כביסה, מלכה תתלה כביסה והיא תהיה היחידה שתולה. המצב אפשרי. התשובה נפסלת.

תשובה (3): אם שושי היא היחידה שאינה תולה כביסה, אז בהכרח רוחמה תולה כביסה, אבל במצב כזה מלכה תמיד לא תולה כביסה, ולכן לא ייתכן ששושי תהיה היחידה שאינה תולה. המצב אינו אפשרי. זו התשובה הנכונה.

תשובה (4): אם מלכה לא תולה כביסה, ייתכן ששושי ורוחמה תולות שתיהן כביסה, ואז באמת מלכה תהיה היחידה שאינה תולה כביסה. המצב אפשרי. התשובה נפסלת.

התשובה הנכונה היא (3).